

n° 177 - december/décembre 2012
43e jrg/année - www.cubamigos.be

cuba si

driemaandelijks tijdschrift van de vrienden van cuba vzw
périodique trimestriel des amis de cuba asbl

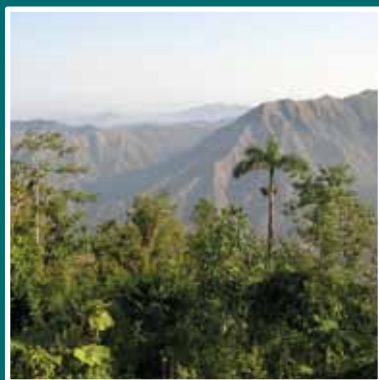
Belgie - Belgique
P.B.
1730 Asse
2/3748

Mariela Castro

» Actua p11

» Sierra Maestra p12

» Liborio Noval p16

Mariela Castro bij ...

Manifiesta in Bredene

Laurette Onkelinx

Payoke te Antwerpen

André Flahaut

het FOS

en een interview te Brussel door Freddy Tack en Anne Delstanche

Dit nummer is grotendeels gewijd aan het bezoek van Mariela Castro aan België in september laatstleden.

Tijdens haar verblijf kregen we de mogelijkheid om een interview af te nemen waarin geen enkel heikel thema werd vermeden. Mariela antwoordde heel direct en concreet op de vragen die Anne en Freddy voor haar in petto hadden.

Zo kregen we te horen hoe er vanuit Cenesex campagne wordt gevoerd om het homohuwelijk en het recht op adoptie op te nemen in de Cubaanse wetgeving. Geen sinecure wellicht.

Maar niet enkel de rechten van vrouwen en homo's werden besproken, ook de veranderingen die zich op dit ogenblik afspelen in de Cubaanse maatschappij.

Mariela vindt de voorbije bevraging van het volk een goede zaak, er zijn immers veel interessante visies uitgekomen die het mogelijk maken om nieuwe oplossingen te vinden. Dit is volgens haar een degelijke echte inspraak: een bevraging van het volk waarbij niet enkel moeilijkheden aangekaart worden, maar waarbij ook oplossingen kunnen voorgesteld worden.

Maar daar mag het volgens haar niet bij blijven.

Democratie eist geen eenmalige inspraak van de bevolking maar een constante, structurele inspraak. Er moeten dan ook mechanismen op poten worden gezet waarbij de bevolking regelmatig bevroegd kan worden. Dit is bijvoorbeeld heel belangrijk bij het invoeren van nieuwe wetgeving. Er moet immers kunnen afgetoetst worden of de maatregelen de beoogde doelstellingen niet voorbijschieten en of ze wel degelijk werkzaam zijn. Nadien moeten er op alle niveaus mogelijkheden gecreëerd worden die de bevolking betrekken bij de besluitvorming en de implementatie van nieuwe wetten. Mogen we dit *bottom-up-democratie* noemen? Of gaat het hier eigenlijk om echte democratie tout court en zijn alle andere vormen slechts slappe afkooksels van een edel vooropgesteld principe?

De gesprekken met mevrouw Castro zullen nog lang blijven nazinderen, niet alleen omwille van haar eenvoud en kennis, maar ook om de moed waarmee ze menig taboe doorbreekt en het onbespreekbare op tafel legt. Hopelijk kan en mag dit, "Hasta la victoria siempre".

Alexandra Dirckx

Ce numéro est largement consacré à la visite de Mariela Castro en Belgique, en septembre dernier.

Durant son séjour nous avons eu la possibilité de l'interviewer en n'évitant aucun thème brûlant. Mariela a répondu très directement et concrètement aux questions préparées par Anne et Freddy.

Nous avons ainsi pu apprendre que le Cenesex fait campagne pour intégrer dans la législation cubaine le mariage homo et le droit à l'adoption. Certes pas une sinecure.

Mais on n'aborde pas seulement les droits des femmes et des homosexuels, mais également les changements en cours dans la société cubaine.

Mariela estime que les consultations auprès de la population sont une bonne chose, car beaucoup d'approches intéressantes en sont résultées qui permettent de trouver de nouvelles solutions. Ceci est selon elle une véritable participation: une consultation de la population où on ne se limite pas à dénoncer des problèmes, mais où l'on peut aussi proposer des solutions.

Mais selon elle il faut aller plus loin. La démocratie n'exige pas une participation unique de la population, mais une participation constante, structurelle. Il faut donc instaurer des mécanismes qui permettent de consulter la population régulièrement. Ceci est, par exemple, très important lors de l'élaboration d'une nouvelle législation. Il faut pouvoir tester si les mesures ne dépassent pas les objectifs visés et s'ils peuvent effectivement fonctionner. Par après il faut créer à tous les niveaux des possibilités d'impliquer la population dans les prises de décisions et pour l'implémentation de nouvelles lois. Pouvons-nous appeler cela une *démocratie du bas vers le haut*? Ou s'agit-il de vraie démocratie tout court et toutes les autres formes ne sont que de pâles copies d'un principe noble?

Les conversations avec madame Castro resteront encore longtemps dans notre esprit, non seulement pour sa simplicité et ses connaissances, mais aussi pour le courage avec lequel elle affronte certains tabous et aborde l'inabordable.

Espérons que cela soit possible et autorisé. "Hasta la victoria siempre".

(Trad. Freddy Tack)

Inhoud – Sommaire

3 Edito

4 Cenesex

5 Interview Mariela Castro

9 Interview Mirtha Hormilla

11 Actua

12 Granma

16 Liborio Noval

17 Verslag debat Gent

18 Paralympicos

19 Un défi au journalisme

20 Tekenproject Carrete

21 EPU – Encuentro Berlin

22 Stéphane

CENESEX – Centro Nacional de Educación Sexual (Nationaal Centrum voor Sexuele Opvoeding)

De CENESEX, waarvan Mariela Castro Espín de directrice is, is een institutie die werkt rond de menselijke seksualiteit, zowel inzake het geven van info, als lessen, research en assistentie. Rond deze objectieven kan het centrum rekenen op de medewerking van specialisten uit verschillende wetenschappelijke disciplines.

Opdracht

Het beheer van de Cubaanse politiek inzake sexuele opvoeding en van de deelname van entiteiten en organismen gelast met sociale communicatie, het gemeenschapswerk, de opvoeding, de oriëntatie en de sexuele therapie, ten einde bij te dragen tot een gezonde, volledige, aangename en verantwoordelijke beleving van het sexuele leven.

Doelstellingen

- Het leiden van de research en het theoretisch-technologische werk die de basis vormen voor de Cubaanse politiek inzake seksualiteit.
  - Beheer van het Cubaans Programma voor Sexuele Opvoeding.
  - Systematisatie van het wetenschappelijk werk ontwikkeld rond de menselijke seksualiteit.
  - Menselijke middelen ontwikkelen door een permanente beroepsvorming ten einde het Cubaans Programma voor Sexuele Opvoeding haalbaar te maken.
- Om deze doelstellingen te verwezenlijken beschikt de CENESEX in gans het land over provinciale en gemeentelijke commissies voor Sexuele Opvoeding. Verschillende sectoren en instellingen nemen deel aan deze commissies, in nauwe samenwerking met de lokale autoriteiten, o.a. de Federatie van de Cubaanse Vrouwen (FMC), het Ministerie van Openbare Gezondheid, het Ministerie van Opvoeding, het Ministerie van Cultuur, het Cubaans Instituut voor Radio en Televisie (ICRT), het Ministerie van Justitie.

Werkdomeinen

Sexualiteit en sociale politiek : het Nationaal Programma voor Sexuele Opvoeding, de preventie door opvoeding, een integrale opvolgingspolitiek voor transsexuelen.

Sexualiteit tijdens de volledige levenscyclus : kinderen en adolescenten, pubers, seksualiteit van man en vrouw, seksualiteit in de derde leeftijd.

Gender en menselijke ontwikkeling : mannelijkheden, verantwoordelijk ouderschap.

Gezondheid en seksualiteit : zwangerschap bij adolescenten, abortus, AIDS-preventie, sexueel geweld, sexueel misbruik, gebrekkigheden.

Sexuele verscheidenheid : genderidentiteit en sexuele rechten in de sexuele oriëntatie.

Diensten en raadplegingen

- Diensten en raadplegingen zijn aangeboden inzake :
- raadgeving, oriëntatie en therapie (individueel, koppels en familie);
  - sexuele afwijkingen;
  - opvolging voor lesbische en bisexuele vrouwen, transsexuelen, travestis, transformisten);
  - opvolging van kinderen en adolescenten;
  - opvolging voor vrouwen van gemiddelde leeftijd (menopauze);
  - sexueel misbruik met kinderen;
  - gendergeweld.

Permanente vorming

Vormingspakketten en cyclussen : master in sexualiteit, diploma in behandeling van intrafamiliaal geweld, diploma in klinische sexuologie, diploma in correctieprocedures in het dagelijkse leven, postgraduat ten behoeve van beroepsmensen, opvoeding op afstand, vorming van activisten en promotoren, vorming voor pubers en adolescenten.

Documentatie- en informatiecentrum

De CENESEX beschikt over een dienst informatie en documentatie met als opdracht het verzamelen van alle informatie nodig voor de ontwikkeling van de doelstellingen van het centrum; efficiënt tegemoetkomen aan de informatienoden, als tussenpersoon tussen gebruiker en kennis, toegang tot de informatie vergemakkelijken zowel voor interne medewerkers als voor research, studenten en beroepsmensen in deze sector en voor andere instituties die het centrum bezoeken. Boeken, tijdschriften, referentiewerken, thesissen, verslagen van gebeurtenissen, digitale documenten, audiovisuele documenten, worden ter beschikking gesteld.

De opdracht is een referentiecentrum te zijn, samen te werken met andere instituties, diensten, producten en infopakketten te commercialiseren, een website in stand te houden en een virtuele bibliotheek op te bouwen, bereikbaar via internet en via Infomed.

Het documentatiecentrum geeft ook een bulletin uit en beschikt over alle middelen die de ter beschikkingstelling van informatie vergemakkelijken (leeszaal, internet-toegang, uitleendienst, scanners, bibliografische referenties, enz., enz.).

Bron : <http://www.censexualidad.sld.cu>

(Resumé en vertaling : Freddy Tack)

Rencontre avec Mariela Castro Espín

Une simplicité déconcertante, aucun tabou, une disponibilité rare, une intelligence aigüe, une parfaite connaissance de ses dossiers, voila l'impression que l'on retient après avoir interviewé Mariela Castro Espín, directrice du CENESEX.

Lors de son séjour en Belgique elle a rencontré la solidarité, assuré l'ouverture d'un cours de sexologie à l'Université de Gand, donné des conférences et rencontré de nombreuses personnalités Et elle a réservé une soirée pour une rencontre avec notre Cuba Si.

Freddy

Le CENESEX, que vous dirigez, a officiellement commencé ses activités en 1989, mais déjà en 1962 était développé le "Programa Nacional de Educación Sexual" et en 1972 la FMC créait le "Grupo de Trabajo sobre la Educación Sexual".

Le CENESEX est-il l'héritier et le continuateur des premières initiatives ou est-il une structure totalement différente et nouvelle ?

Déjà en 1962 la Fédération des Femmes Cubaines avait commencé à travailler avec le Ministère de la Santé Publique sur ce qu'on appelle aujourd'hui la promotion de la santé des femmes, en général et déjà on commençait à introduire certains sujets liés à la santé reproductive car il s'agissait d'un des aspects les plus difficiles de la vie des femmes. La mortalité chez les femmes qui avortaient clandestinement était élevée. Les femmes avaient tous les enfants que Dieu leur envoyait, et leur organisme se détériorait beaucoup. Il n'y avait pas de pause entre les grossesses et les accouchements, et celle qui ne voulait pas d'enfant avait recours à l'avortement clandestin dans des conditions à haut risque, ce qui provoquait une mortalité élevée.

La Fédération des Femmes Cubaines et la Fédération de la Santé publique ont institutionnalisé l'avortement comme un service du système national de santé. On a établi un cadre et des exigences fondamentales. Plus tard, dans les années 70, lorsque changera le code pénal, ces éléments seront maintenus par la nouvelle juridiction pénale.

Les conditions requises sont que :

- 1- l'avortement doit se faire avec le consentement de la femme en respectant le droit humain de la femme de disposer de son corps.
- 2 - Il doit être réalisé par des professionnels.
- 3 - Il doit être réalisé en milieu hospitalier.
- 4 - Il doit être gratuit.

Ce sont les 4 éléments de la loi sur l'avortement à Cuba et depuis qu'elle a été établie en 1975 la mortalité a diminué considérablement, mais en même temps on a mis en place des actions éducatives plus ou moins liées à l'éducation sexuelle, liées à la planification familiale.

Et comme le blocus ne permettait pas d'acheter des contraceptifs, c'est l'IPPS qui, dès 1964, a facilité l'acquisition des contraceptifs et permis l'établissement d'un programme national de planification familiale.

Ce sont ces antécédents fondamentaux datant des années 60 qui ont donné lieu à la création d'un programme national d'éducation sexuelle entre 1972 et 1976.

Dès 1974, lors du deuxième congrès de la FMC, les thèses et résolutions établies ont été présentées et approuvées. Lors du premier congrès du Parti Communiste de Cuba en 1975, l'éducation sexuelle a été adoptée comme politique d'Etat.

Bien sûr, entre le moment où elle est établie comme politique d'Etat et la fin du processus de mise en œuvre, il s'est passé un long moment, avec des résistances de la part d'organismes et de personnes, en général.

Et puis nous créons le CENESEX en 1989 car à partir du moment où l'éducation sexuelle devient une politique d'Etat, elle ne peut plus être coordonnée par une organisation de la société civile comme la FMC qui est une ONG. Car elle doit recevoir un budget de l'Etat au travers de ses organismes et c'est pourquoi en 1989 elle devient un Centre du Ministère de la Santé Publique et devient un Centre d'Education sexuelle.

C'est en 1979 qu'on a commencé à prêter attention aux personnes transsexuelles, avec la création d'une commission spécialisée au sein de ce groupe. Cette commission s'est elle aussi développée et a été réorganisée en 2005.

Aujourd'hui il s'agit de la Commission Nationale d'Attention Intégrale aux Personnes Transsexuelles qui maintenant fait partie du CENESEX. Ce sont là, dans les grandes lignes, les étapes suivies vers l'institutionnalisation.

A l'extérieur de Cuba vous avez surtout la réputation de défendre les homosexuels et les transsexuels, les activités du CENESEX, sont pourtant bien plus larges et très variées. Pouvez-vous nous en dire plus sur les activités du CENESEX ?

La mission principale du CENESEX a été de coordonner le programme national d'éducation sexuelle et de l'enrichir à partir de la recherche scientifique. Nos recherches cherchent à améliorer et renforcer le programme.

Notre conception est que l'éducation sexuelle est la responsabilité de toute la société et de toutes les institutions. L'éducation sexuelle s'exerce de façon consciente et inconsciente. Il y a toujours eu une éducation sexuelle. Mais les organismes chargés de développer ces programmes spécifiques sont le Ministère de l'Education avec le programme d'éducation sexuelle à l'école qui sera défini dès 1996, après beaucoup de discussions, le Ministère de la Santé Publique, celui qui a le plus de poids et est le coordinateur principal.

Nous sommes l'Institution qui conseille le Ministère de la Santé afin de mettre en œuvre cette stratégie auprès de l'ensemble de la société.

Cette année nous avons inclus le Ministère de l'Éducation Supérieure afin de mieux impliquer les universités. Cela comprend aussi le Ministère de la Culture avec des actions pédagogiques spécifiques, au travers non seulement des écoles d'art mais aussi des professeurs d'art et des artistes qui se sont engagés spontanément, en appuyant l'initiative et en demandant la formation nécessaire pour pouvoir soutenir les messages au travers de l'art.

Et puis, d'une certaine façon, nous avons un lien très étroit avec le Parti Communiste de Cuba, surtout avec le département idéologique car nous considérons que la tâche éducative est une tâche de transmission de l'idéologie. Et selon notre conception de l'éducation sexuelle, nous travaillons à partir d'un concept libérateur. D'un point de vue philosophique, nous concevons l'éducation de la sexualité dans le cadre d'un processus d'émancipation, et l'éducation en tant que ressource pour transmettre l'idéologie et les valeurs d'une société en voie d'émancipation.

Historiquement, le sexe, le corps, le genre, la sexualité en général ont été utilisés comme un mécanisme de contrôle social, comme une source de domination et de répression par tous les systèmes sociaux, en tous temps. C'est donc un processus d'émancipation. Ce que l'on fait, c'est désarticuler les préjugés qui ont été établis en relation avec le corps, la sexualité et le rôle de l'homme et de la femme dans la société, afin que la société, les gens, se débarrassent de tous ces préjugés qui les ont dominés et qui ont entraîné les mécanismes de discrimination liés au sexe et à la sexualité.

C'est le sens principal de l'éducation sexuelle. C'est pourquoi nous avons inclus d'autres sujets de discrimination comme l'homophobie et la transphobie en plus du problème de la discrimination des femmes.

C'est une question qui n'est résolue nulle part dans le monde et il faut continuer à y travailler dans toutes ses nuances car le droit des femmes a beaucoup avancé mais la culture doit encore faire un saut qualitatif dans le domaine des relations démocratiques entre les gens. Nous travaillons sur des sujets très larges.

Nous faisons des campagnes d'éducation dans plusieurs domaines importants. En ce moment par exemple, nous donnons la priorité au problème de la violence sexiste et à d'autres formes de violences liées à l'abus sexuel des enfants.

Nous travaillons surtout à partir de l'éducation, de la prévention, des soins. Nous travaillons à la formation du personnel.

En ce qui concerne le programme scolaire, le talon d'Achille de l'éducation sexuelle à l'école est la formation des enseignants, car, s'ils ne sont pas bien préparés, ils continuent à transmettre leurs préjugés. Et nous mettons tout en œuvre, nous dialoguons avec le Ministère de l'Éducation afin de renforcer ces programmes. Nous avons obtenu que le cours à option d'éducation sexuelle soit repris dans les universités pédagogiques. Mais il est nécessaire qu'il soit aussi repris à l'école pédagogique où se forment les enseignants du primaire et du secondaire.

On fait des recherches dans certains domaines de la santé sexuelle. Nous travaillons à la formation de défenseurs de la santé sexuelle surtout dans les universités de médecine pour que même les travailleurs de la santé formés

à Cuba, non seulement les Cubains mais aussi ceux des 90 et quelque pays qui étudient à Cuba, sortent sensibilisés à la promotion de la santé sexuelle dans leur pays. C'est compliqué car ici interviennent tous les parcours culturels. Il faut donc être très prudent afin d'éviter un refus d'aborder ces sujets. On a même commencé à travailler à l'École Latino-américaine de Médecine, et nous avons réalisé que nous devons travailler par zone géographique. Nous avons décidé d'utiliser le ciné débat en utilisant les films produits dans leur propre continent de façon à ne pas envahir leur culture, mais travailler à partir de leur production culturelle propre.

Nous travaillons des thèmes très larges et par groupes d'âges, les thèmes de la puberté, de l'enfance, des personnes âgées, nous travaillons le thème de la masculinité. L'étude de la masculinité est fondamentale dans tout ce que nous faisons car les femmes ayant été historiquement opprimées, un discours et un programme d'action ont été articulés afin de sortir de la discrimination. Mais l'homme est resté sans projet. Et l'homme est en train de changer car il n'a pas d'autre alternative vu que la femme change. L'homme doit donc aussi construire son projet de changement et il faut aider l'homme à articuler tout cela et à se rendre compte qu'il est aussi victime des stéréotypes sexuels.

Donc on travaille tout cela et le travail avec les hommes aide aussi beaucoup à réduire la violence contre les femmes. Il y a beaucoup de questions sur lesquelles nous travaillons.

Quelles sont les initiatives législatives les plus récentes?

Pour le moment nous mettons l'accent sur la politique, sur les recherches qui peuvent aider à prendre des décisions politiques. Parmi celles-ci, il y a celles qui concernent la transsexualité et l'homosexualité. Pour prendre des décisions politiques il faut aussi avoir un soutien législatif.

Dans le code de la famille tel qu'il a été modifié il y a près de 20 ans par la FMC et plusieurs institutions, on est en train de promouvoir de nouveaux articles liés aux droits sur l'orientation sexuelle, l'identité de sexe qui comprend également la reconnaissance des couples de même sexe. Au départ nous avons proposé le mariage et l'adoption pour les couples de même sexe, mais cela a suscité un tollé dans certaines congrégations religieuses et dans une partie importante de la population qui nous écrivent pour protester et qui s'y opposent, y compris lors des débats qui ont lieu avant les prises de décision.

Ils s'opposent par préjugés et je ne sais pas à quel moment cela sera présenté à l'Assemblée Nationale pour y être discuté. Normalement ce devrait être cette année mais je n'ai encore rien entendu à ce sujet et j'ignore qu'elle sera la possibilité qu'auront nos législateurs de se rendre compte de jusqu'où nous rendons pleinement justice et si nous assurons les pleins droits. Je crois qu'une société révolutionnaire doit les garantir. Mais les sociétés révolutionnaires sont aussi pleines de contradictions entre les jeunes et les vieux.

Quelle est la situation en ce qui concerne les opérations de changement de sexe ?

Là nous avançons un peu plus. Comme il était difficile d'établir une législation, nous avons proposé une loi ou

un décret de loi sur l'identité de genre qui permette que les transsexuels ne doivent pas nécessairement se faire opérer pour qu'on leur reconnaisse le changement de sexe sur les documents d'identité. Nous n'avons pas reçu de réponse à ce sujet mais entre-temps nous avons obtenu que le Ministère de la Santé Publique approuve une résolution, en 2008, qui établit tous les éléments de soins dans le domaine de la santé publique et qui, pour les personnes transsexuelles, comprend l'opération gratuite de réorientation sexuelle.

Nous sommes donc le seul pays à le faire. Notons aussi la création d'un centre de santé pour les transsexuels qui pour l'instant se trouve au sein même du CENESEX.

Nous organisons des espaces éducatifs avec les personnes transsexuelles que nous formons comme militants afin de promouvoir les droits sexuels, et comme promoteurs de la santé sexuelle en mettant l'accent sur la prévention du SIDA.

Nous travaillons aussi avec les familles des personnes transsexuelles, ce qui a été très utile pour améliorer le bien-être de ces familles et celui des personnes transsexuelles.

On a déjà réalisé beaucoup d'opérations ?

Nous n'arrivons pas encore à 20 personnes opérées car chaque année nous en opérons un certain nombre en accord avec le Ministère de la Santé.

Nous prévoyons environ 6 opérations par an. Ceci est établi dans le budget du Ministère de la Santé chaque année, et est réalisé peu à peu car nous sommes un pays pauvre et donc on doit faire un choix en fonction de l'urgence. Il existe des problèmes de santé plus urgents et nous devons garantir un budget pour cela.

Ils ont aussi une assistance psychologique ?

Tous ont une aide psychologique, et de psychiatrie quand c'est nécessaire. C'est très rare. Ils ont un traitement hormonal personnalisé.

On fait leur éducation car même les transsexuels doivent assumer les préjugés qui leur ont été transmis, ils assument toute la charge négative que la société leur a transmis. C'est pourquoi on doit aider nombre d'entre eux à les dépasser ou tout au moins à créer une relation plus saine avec leur famille, avec la société en général et avec eux-mêmes. Mais certains vont très bien. D'autres ont besoin de plus d'aide.

Fin mai, lors d'une interview, au cours de votre voyage aux Etats-Unis vous avez déclaré être une dissidente. Pouvez-vous l'expliquer ?

Oui. Je suis dissidente de tout le pouvoir hégémonique global de tous les mécanismes de domination qui ont été imposés.

Nous faisons tous partie d'un monde global. Le monde est un village global comme on dit. Et nous avons tous reçu ce poids qu'on nous a imposé culturellement et tous ces mécanismes nous avons dû les assimiler parfois sans même nous en rendre compte. Le monde est comme piégé par une organisation, une structure de société qui répond toujours aux intérêts des gens les plus riches, et en ce sens, nous n'arrivons pas à avancer comme société. Et comme j'appartiens à une société en révolution je pense que Cuba est un pays dissident. Car Cuba se bat contre tous ces mécanismes.

C'est pourquoi ça me fait rire quand certaines personnes mercenaires, qui se subordonnent aux intérêts purement économiques, à un programme d'action que leur impose le gouvernement des Etats-Unis afin de produire à Cuba une dissidence artificielle et payée pour tenter de détruire la révolution cubaine qui les dérange beaucoup parce que ce n'est pas un pays soumis à leurs intérêts. Donc je suis étonnée qu'on appelle dissidents des gens qui sont tout le contraire de la dissidence révolutionnaire. Ce sont des personnes qui se soumettent à l'empire, ce sont des personnes qui sont au service du pays qui agresse leur propre nation. C'est ce qu'historiquement on a appelé des mercenaires. Ils reçoivent un salaire du gouvernement des Etats-Unis.

Comment peut-on appeler dissidents des gens qui veulent retourner en arrière, des gens qui ont la position la plus rétrograde, les classiques annexionnistes de l'histoire. Dissidents !!!

C'est une offense pour nous les dissidents.

Ce qu'on présente ici comme liberté sexuelle est souvent une conception très commerciale du sexe. Notre société sort d'une idéologie chrétienne qui considère le sexe comme quelque chose de sale et est passée sans transition à une société où le sexe est un argument de vente. Peut-on appeler cela libération sexuelle ? Comment à votre avis se conçoit le sexe dans une société socialiste ?

Je ne suis pas d'accord avec cette façon de voir la liberté sexuelle comme tu me la décris.

En fait, à Cuba, nous sommes dans un processus de transition socialiste et nous essayons d'apporter notre contribution à ce processus. Et notre contribution est justement comment enseigner une sexualité saine, pleine, digne et libre, mais libre veut dire responsable. Je me souviens que Juan Marinelo, un grand intellectuel cubain disait que la liberté est une grande responsabilité. Et lorsque nous éduquons à la sexualité nous éduquons dans le sens de la responsabilité que chaque personne doit assumer pour prendre les décisions les plus responsables de façon autonome, les décisions qui correspondent à chaque étape de leur vie, dans chaque circonstance de leur vie.

Et là nous le faisons comme ça à chaque étape de la vie, transmettre l'information, transmettre la connaissance, transmettre les éléments de l'analyse pour que les personnes prennent leur décision responsable librement. Il n'est pas question d'avoir à leur dire tout le temps ce qu'ils doivent faire, il n'est pas question que les parents leur disent ce qu'ils doivent faire, ni que la police soit en train de les surveiller. Mais chaque personne en pleine conscience doit prendre les décisions responsables qui n'affectent pas d'autres personnes ni ne violent certaines règles toujours acceptées. Ceci est la façon dont nous la concevons dans une révolution socialiste. Justement cette transformation de la conscience. Car l'éducation à la sexualité passe par cette transformation de la conscience. Mais nous devons être clairs sur la signification idéologique donnée à ce processus éducatif, sur ce à quoi nous voulons arriver.

Nous voulons en finir avec tous ces mécanismes de domination qui ont été utilisés, le corps, le sexe, le genre, comme instruments de domination, et avec les préjugés qui tentent à justifier certaines réglementations. Donc il faut sortir de tout cela. Il faut démanteler ces préjugés et pour cela il faut créer un processus de participation, c'est pourquoi nous utilisons toujours une approche participative à l'éducation de la sexualité, et c'est ce que nous essayons de

développer. Les gens ont tendance au formalisme, à la forme la plus autoritaire de l'éducation plutôt que de chercher des ressources d'éducation démocratique qui, grâce à ses mécanismes, nous permet déjà d'enseigner à nos jeunes enfants ce qu'est la participation, comment on produit les décisions, les connaissances collectivement, on donne un nouveau sens à la sexualité et au genre.

Selon la presse occidentale, Cuba serait un centre de tourisme sexuel. En même temps ils parlent d'une forte répression de la prostitution. Comment réagissez-vous à ce type d'affirmation ? Comment lutter contre la prostitution à Cuba ?

A Cuba, comme dans tous les pays pauvres du monde, beaucoup de gens des pays riches viennent chercher dans les pays pauvres le service sexuel bon marché.

Je me souviens qu'un jour des chercheurs nous ont alertés sur le fait que certains acheteurs de tourisme, consommateurs de tourisme sexuel, viennent chercher des enfants à Cuba parce qu'ils sont en bonne santé et n'ont pas le SIDA.

A quel niveau de perversion arrive-t-on ! Ce que je veux dire, c'est que la société cubaine doit être vigilante, nous devons agir de façon toujours plus explicite, nous devons faire des campagnes pour les touristes de façon à ce qu'ils connaissent nos lois qui sont dures. Elles punissent durement ces délits.

Il faut que nos efforts soient plus visibles. Je pense que ce que nous faisons n'est pas suffisant. Il y a des actions importantes mais qui à mon avis ne suffisent pas. Je suis contre la banalisation du problème par ceux qui disent que c'est seulement un problème moral. Je pense que c'est beaucoup plus profond que ça. Il faut travailler en éduquant la population de façon à ce qu'elle ne soit pas victime de la prostitution, pour que les gens comprennent qu'ils deviennent des marchandises et qu'en devenant une marchandise ils perdent leurs droits et doivent se soumettre aux lois du marché. Je crois que c'est cela que nous devons transmettre pour qu'ils ne soient pas victimes de ces situations. Je crois qu'au fond il y a de l'ignorance et la manipulation de familles sans scrupules.

C'est complexe le problème de la prostitution et justement l'an prochain le CENESEX organise, avec des organismes internationaux, une rencontre d'experts de la recherche sur les thèmes de la prostitution, le tourisme sexuel et le trafic de personnes. Car pour nous il est important de savoir comment d'autres le résolvent, comment ils enquêtent, étudient le problème dans beaucoup d'autres endroits qui connaissent la même réalité, car le monde entier est rempli de ce problème et cela peut nous servir de référence pour mettre en place des actions beaucoup plus efficaces à partir de la réalité cubaine.

Une chose importante : la loi cubaine ne pénalise pas la prostitution mais pénalise le proxénète. Mais pour moi l'action de contrôle ne me satisfait pas.

A Cuba, la nouvelle génération a de nouveaux désirs, réclame des changements. Comment s'ouvre le débat, est-il ouvert, efficace ? Comment avancer vers l'avenir en respectant les aspirations de la nouvelle génération sans mettre en péril le processus révolutionnaire ?

Le débat qui a été lancé à partir des directives du Parti Communiste de Cuba m'a beaucoup enthousiasmé. Je pense que la population, nous tous les cubains, nous avons fait des propositions, des critiques très fortes et des propositions importantes. Par la suite, des commissions ont été créées qui ont pris en compte tous ces points de vue pour faire des propositions.

Ce qui m'inquiète c'est que au stade actuel du processus, où les commissions sont en train de faire des propositions, je ne crois pas que les propositions formulées soient réellement le reflet de ce que nous avons proposé.

Je voudrais beaucoup que continue le mécanisme de participation, même dans la prise de décisions. Pas seulement pour recueillir les opinions mais aussi pour la prise des décisions. Je pense que c'est fondamental.

Je pense que ce mécanisme de participation se fait avec les institutions, mais nous, la population, nous avons besoin de participer aussi à l'élaboration des mesures, des nouvelles mesures, que les nouvelles décisions soient aussi soumises à discussion. Je pense que c'est fondamental.

Quand a commencé la discussion sur les directives du parti, une des choses que j'ai dites c'est qu'il fallait établir des mécanismes de participation permanente. Nous participons sur certaines questions et sur d'autres pas. Et cela doit être un mécanisme permanent pour que nous puissions être une société socialiste démocratique.

Bien sûr je pense que c'est essentiel pour la viabilité d'un projet révolutionnaire. Et comment faire participer la nouvelle génération à ce type de mécanisme. Mon petit grain de sable, ma petite contribution c'est que pour l'éducation sexuelle je le fais à partir de la participation. Au moins à ce niveau nous transmettons, nous formons des militants avec la méthodologie participative et nous leur transmettons toutes ces choses. Mais il faut faire beaucoup plus. Je sais qu'il existe des institutions qui travaillent dans ce sens. Il y a plusieurs institutions, il y a des recherches importantes qui donnent des éléments pour pouvoir le développer mais je crois que ce n'est pas encore suffisant pour que le projet de la révolution se transmette aux nouvelles générations avec tout son sens le plus profond, et aussi avec les éléments nouveaux qu'apporte la nouvelle génération.

Le CENESEX a-t-il des liens avec des organismes belges ?

Oui très importants. Nous avons un projet avec FOS, nous avons un projet avec OXFAM et aussi, pour la première fois, nous avons un projet du Ministère Belge des Affaires Etrangères, tous ayant pour thème la santé des femmes, l'attention aux questions sur la diversité sexuelle. Il existe aussi une collaboration avec des chirurgiens belges de Gand qui viennent depuis 2008 opérer les personnes transsexuelles à Cuba. De plus, l'opération sert aussi à la formation de chirurgiens plasticiens cubains afin de développer ce service à Cuba. Nous avons d'excellentes relations de travail avec ces personnes.

Interview Freddy Tack et Anne Delstanche

Le 23 septembre 2012

(Photos page 2 et cover : Embacuba)

De integrale tekst zal beschikbaar zijn in het Frans en in het Nederlands op onze website.

De film op :

<http://www.youtube.com/watch?v=SMx4OdYUY0w>

Mirtha Hormilla, 1 jaar ambassadrice, een gesprek

Mirtha Hormilla Castro is Ambassadrice van Cuba voor België en Luxemburg en Hoofd van de Cubaanse delegatie bij de Europese Unie.

Mevrouw, we kennen elkaar al jaren en ik denk dat er een groot verschil is tussen uw vroeger werk als adviseur en dat van een ambassadrice.

Mirtha : Ik wil eerst de Vrienden van Cuba bedanken om me aan het woord te laten in uw prachtig tijdschrift, dat belangrijk is voor de Belgische gemeenschap en voor de mensen die solidair zijn met Cuba.

Ja, er is een groot verschil tussen het werk van een adviseur en dat van een ambassadrice, het gaat vooral over de grote verantwoordelijkheid die men heeft tegenover ons volk, onze regering en ons land. Toen ik adviseur was, hield ik me voornamelijk bezig met thema's van de Europese Unie, terwijl ik nu ook de relaties met België en Luxemburg onderhoudt, hetgeen totaal nieuw is voor mij en ik heb dan ook veel moeten bijleren. Daarbij komt dat de Europese Unie steeds complexer wordt en in de ambassade zijn er niet zoveel medewerkers, maar ze zijn heel bekwaam en werken goed samen. Het is een hele verantwoordelijkheid om dit excellent team te leiden en samen op een correcte en adequate manier onze doelstellingen te behalen inzake onze diplomatieke missie. Ja, er is een groot verschil en ik voel ook dat ik minder tijd heb voor mezelf en mijn familie en dat mis ik heel erg, maar als ambassadeur voel ik me wel dezelfde persoon als daarvoor, trouw aan de vrienden, aan de familie en aan mijn vaderland.

Pablo : U maakt lange dagen, maar ik denk dat het ook een beetje uw eigen fout is, want tijdens uw eerste jaar als ambassadrice hebt u haast dagelijks ontmoetingen gehad met ministers, met verantwoordelijken van de Europese Unie, U hebt haast alle universiteiten bezocht en daarnaast zijn er nog alle ontmoetingen en activiteiten van de solidariteit geweest, waarop u telkens aanwezig was.

Mirtha : Het is inderdaad heel intens geweest, maar in deze ambassade is er een traditie van hard werken en een van de uitdagingen is om deze bereidheid tot hard werken te behouden, omdat Cuba een belangrijke rol speelt binnen de onderontwikkelde landen, binnen de niet-gebonden landen, binnen de groep van de 77, binnen de Alba, en als volgende voorzitter van de Celac. Er is dus geen tijd om te klagen en het is waar dat we altijd trachten aanwezig te zijn op de activiteiten van de solidariteit, die in België en Luxemburg heel sterk is. Verder hebben we ook onze banden versterkt met de verschillende parlementen in België, maar ook met het Europees parlement.

In het geval van België hebben we gelukkig al 110 jaar stabiele diplomatieke relaties met elkaar. Dat geeft ons zin om te werken en we hebben goede resultaten. De samenwerking tussen België en Cuba is heel belangrijk; de Belgische ambassadeur in Havana zei me onlangs dat het voor hen een grote eer is om te weten dat België na Spanje het belangrijkste land is wat betreft de relaties met de Europese Unie.

Op academisch niveau is er ook al jaren een goede samenwerking met de universiteiten, wij zeggen altijd dat het een "win win situatie" is, want zowel Cuba als België winnen erbij.

Ook op cultureel vlak proberen we uitwisselingen te doen en we gaan ook de samenwerking met de haven van Antwerpen concreet verbeteren.

We hebben dus al veel gedaan, maar zijn tegelijkertijd niet tevreden omdat er nog zoveel dingen moeten gebeuren. Gelukkig werken we goed samen met de Belgische ambassade in Cuba, die een heel dynamische ambassade is, met onlangs een nieuwe ambassadeur. Dit jaar werd trouwens al voor de zevende keer de week van de Belgische cultuur georganiseerd in Cuba en ik denk dat alle uitwisselingen, zowel tussen de verschillende regeringsniveaus, de parlementen, de solidariteitsbewegingen als de politieke partijen zo belangrijk zijn, dat we niet mogen berusten.

Pablo : De berichtgeving over de relatie tussen België en Cuba is inderdaad meestal positief, maar de laatste jaren wachtten we telkens in de maand juni af welk standpunt de Raad van Europa zou innemen tegenover Cuba. Dit jaar in juni echter was er – misschien door de crisis – een volstreekte stilte over dit onderwerp, terwijl het voor Cuba heel belangrijk is dat het standpunt verandert ...

Mirtha : Inderdaad, het standpunt dat de Raad van Europa sinds 1996 inneemt tegenover Cuba is een unilateraal politiek instrument gericht tegen Cuba en wordt door Cuba verworpen, omdat het inmenging betekent in onze binnenlandse aangelegenheden, want een verandering van regime is voor Cuba onaanvaardbaar. Dit standpunt is echt een mislukking van de Europese Unie, omdat ondanks het gemeenschappelijk standpunt, Cuba met de meeste landen van de Europese Unie goede bilaterale akkoorden heeft, zowel politieke akkoorden als handelsakkoorden, samenwerkingsakkoorden en ook inzake het steeds toenemend toerisme.

Cuba verwerpt met kracht dit gemeenschappelijk standpunt en sinds 2008 wordt er op het hoogste niveau onderhandeld met de Europese Commissie. In 2011 was er een belangrijke ontmoeting tussen mevrouw Ashton als vertegenwoordigster van de Europese Unie en de Cubaanse minister Bruno Rodriguez. Recent was ook Dagoberto Rodriguez, de viceminister van buitenlandse zaken van Cuba en belast met de relaties met Europa, op bezoek. Wij zijn altijd bereid om de relaties met de Europese Unie te verbeteren, maar het is aan Europa en haar 27 landen om de relaties te normaliseren, dit wil zeggen de opschorting van het gemeenschappelijk standpunt. We hebben veel punten waarin we overeen komen en als we op bepaalde vlakken een verschillende visie hebben, moeten we elkaar respecteren, uitgaande van het recht op vrije keuze. We blijven hiervoor ijveren en we hopen dat Europa een beslissing neemt die door Cuba op een constructieve wijze zal geëvalueerd worden.

Pablo : Wat het gemeenschappelijk standpunt van Europa betreft, daarin speelde Spanje altijd een belangrijke rol. Ik herinner me dat na Aznar met premier Zapatero de relaties verbeterd waren. Heeft de nieuwe rechtse regering in Spanje invloed op de houding van andere Europese landen.

Mirtha : Welke regering er ook is in Spanje, we willen altijd goede relaties met hen onderhouden, niet alleen vanwege onze historische band, maar ook omdat er belangrijke Spaanse investeringen zijn in Cuba en we op veel vlakken gemeenschappelijke interesses hebben, die niet alleen belangrijk zijn voor Cuba, maar ook voor Latijns Amerika. Met de huidige regering proberen we een relatie te ontwikkelen die gesteund is op wederzijds respect en niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden. Spanje is een van de 27 landen waarmee we onderhandelen, maar het is aan de ministers van de Europese Unie om een beslissing te nemen.

Pablo : Wij volgen ook de hervormingen in Cuba, dat ook te lijden heeft onder de economische wereldcrisis en zoals gewoonlijk verschijnen er allerlei geruchten in de pers. Hoe schat u de huidige situatie in, wat betreft de hervormingen die al enkele jaren bezig zijn : is het-geen de Cubanen wilden al bereikt, of is er een vertraging?

Mirtha : Cuba is een deel van de wereld, het is een klein eiland dat bovendien te kampen heeft met een economische, commerciële en financiële blokkade door het machtigste land van de wereld en deze blokkade duurt al meer dan 50 jaar. Wij moeten tegelijkertijd onze interne als onze externe uitdagingen aangaan. Men spreekt al enkele jaren over de globalisatie, maar de laatste tijd spreekt men meer over de crisis en in Europa is die heel zwaar, maar ze heeft ook een impact op Latijns Amerika, op Cuba, en op de rest van de wereld. Het is een probleem dat zich wereldwijd voordoet, ook in de Verenigde Staten, en Cuba moet zich hieraan aanpassen en oplossingen bedenken.

Op dit moment is er in Cuba een interne dynamiek gaande, waarbij ons land zich volgens mij heel moedig en intelligent gedraagt. Het is een proces dat wij “de actualisatie van ons economisch model” noemen, met grote uitdagingen voor de Cubaanse samenleving, omdat we een efficiënt model zoeken dat de sociale verworvenheden van de revolutie wil behouden. Cuba heeft geen tovermiddel voor de problemen en ook geen perfect recept voor iedereen. Sinds de revolutie hebben we veel problemen moeten overwinnen en we staan nu voor de uitdaging om de economie efficiënter te maken en de welvaart van de bevolking te verbeteren. Tijdens het zesde partijcongres zijn er heel belangrijke beslissingen genomen - de zogenaamde beleidslijnen - die het resultaat waren van een volksdebat dat maanden duurde, waaruit een consensus is gegroeid. Het congres nam de beslissingen, maar nu moeten deze nog in wetten gegoten worden en daarna moeten ze ook nog werken in de praktijk.

Bovendien moet er een mentaliteitsverandering komen, niet alleen bij de mensen, maar ook in het Cubaans socialistisch arbeidsproces, dat op een andere manier zal moeten werken. Ik denk dat de Cubaanse samenleving de laatste jaren al erg veranderd is en zich verder blijft ontwikkelen. Er is een grote consensus om het socialisme en de onafhankelijkheid van ons land te behouden, op een voor Cuba belangrijk historisch moment. Ik zeg altijd dat we het geluk hebben dat we mee kunnen richtinggeven aan onze revolutie door dit proces mee te begeleiden en we roepen de jongeren op om goed en dynamisch mee te werken.

Ik denk dat de meerderheid van de Cubanen wil dat de veranderingen geen inbreuk doen aan de bescherming van de meest kwetsbare personen en het is waar dat we sommige dingen beter of vlugger zouden moeten doen. Daarvoor is er een nationale commissie opgericht, die de beleidslijnen moet implementeren en elke 6 maanden wordt alles zorgvuldig geëvalueerd en bijgestuurd. We proberen het Cubaans socialisme te verbeteren zonder te raken aan de essentie en de waarden van het systeem dat wij gekozen hebben.

Dus ja het moet efficiënter worden, ja de welvaart van de bevolking moet verbeterd worden, maar de meest zwakke personen moeten beschermd blijven en de solidariteit die wij in Cuba beleven moet blijven bestaan. Persoonlijk hoop ik dat alles waar we voor staan niet te veel bezoedeld zal worden door het kapitalisme.

Pablo, Silvia, Yola

Orkaan Sandy in Cuba

Op donderdag 25 oktober raasde orkaan Sandy (categorie 2) over Cuba. Er vielen helaas 11 doden (9 in Santiago en 2 in Guantanamo). Sandy heeft veel schade aangericht in het oosten vooral in de provincies Santiago de Cuba en Holguín. Duizenden daken vlogen weg, meer dan 100.000 huizen werden beschadigd en meer dan 10.000 totaal vernield, er zijn bijna geen bomen meer, er was na een week nog steeds geen elektriciteit noch water in grote delen van de steden, voedsel is ook moeilijk te vinden want 90% van de oogst is verwoest.

De heropbouw is onmiddellijk gestart met hulp vanuit het ganse eiland. Onder andere Venezuela, Bolivia, Ecuador en Rusland hebben al goederen gestuurd maar er is nog veel nodig. Indien u Cuba wil helpen mag u altijd een bijdrage storten op het rekeningnummer van de Vrienden van Cuba vzw : BE90 523080117732, met vermelding orkaan Sandy. Hartelijk bedankt.

Silvia

Cuba past zijn migratiepolitiek aan

16 oktober 2012 wordt een historische datum voor de migratiepolitiek van Cuba. Die dag verschijnt in de *Gaceta Oficial* (het Cubaanse Staatsblad) het decreet-wet N°302, dat de Migratiewet N°1312 van 20 september 1976 wijzigt. Het is uiteraard niet mogelijk de 30 pagina's tellende tekst hier in detail te bespreken, en enkel de grote lijnen komen hierna aan bod. Wie dieper wil ingaan op deze wijzigingen kan terecht bij de referenties die wij onderaan het artikel vermelden.

De wijzigingen treden in voege vanaf 14/01/2013. Hoofdpunt van de aanpassingen is, in toepassing van de richtlijnen (lineamientos) goedgekeurd door het VIe Congres van de PCC, het vereenvoudigen van de formaliteiten voor privéreizen naar het buitenland. De officieel goedgekeurde uitnodigingsbrief die een Cubaan tot nu toe moest voorleggen om een reistoelating te bekomen is afgeschaft. De reistijd wordt verlengd van elf maanden tot twee jaar, met mogelijke verlenging. Het volstaat nu een reispas aan te vragen. De vraag blijft uiteraard open hoe de andere landen, en in het bijzonder de Verenigde Staten waar duizenden Cubanen familieleden hebben, zullen reageren met het toekennen van visa.

Een andere wet wordt eveneens afgeschaft : de Cubaanse staat kan geen bezittingen van definitief geëmigreerde burgers in beslag nemen.

Mensen die illegaal migreerden na de Migratieakkoorden van 1994 kunnen na meer dan acht jaar verbod terug komen (tot op heden was het verbod definitief van onbeperkte tijd). Hetzelfde geldt voor gezondheidswerkers en topsporters die illegaal het land verlieten na 1990.

Het initiatief is dus niet alleen een versoepeling van reismogelijkheden, maar ook duidelijk een belangrijke stap naar een normalisatie van de relaties tussen Cuba en zijn emigranten.

Er zit wel een belangrijke beperking in de nieuwe wetgeving. Uit vrees voor "hersenenroof" en om zich te beschermen tegen het Noordamerikaans beleid dat alles in het werk stelt om Cubanen te overtuigen het land te verlaten, blijven een aantal categoriën Cubanen onder de vroegere regeling vallen. Het gaat om ambtenaren, universitair en andere beroepscategoriën (o.a. topsporters) "die belangrijk zijn voor de economische, sociale of wetenschappelijke ontwikkeling van het land

of voor de nationale veiligheid". Men kan deze beperking onrechtvaardig achten, maar men mag niet vergeten dat Cuba, een arm en onderontwikkeld land, grote inspanningen en investeringen levert inzake gratis opvoeding en vorming, en zich moeilijk kan ontdoen van gevormde mensen door de "hersenenroof" zomaar toe te laten.

Laat ons afwachten hoe de Cubanen op deze wijzigingen zullen inspelen en welke houding de andere landen terzake zullen innemen.

Freddy Tack

Bronnen en referenties :

- *Gaceta Oficial de la República de Cuba*. 16/10/2012. N° 44 (ook beschikbaar op de website van Granma (www.granma.cubaweb.cu))
- *Granma* 16/10/2012 : Actualiza Cuba su Política Migratoria.
- En : Por la voluntad común de la Nación Cubana.
- *Trabajadores* 16/10/2012 : Información útil sobre trámites migratorios.
- *Granma* 19/10/2012 : Respuestas a inquietudes expresadas por la población en lo referente a las nuevas medidas migratorias anunciadas el pasado 16 de octubre.
- *Granma* 25/10/2012 : Las medidas tomadas para actualizar la política migratoria responden al actual momento histórico de la Revolución.
- *Juventud Rebelde* 27/10/2012 : Migración : una política transparente.
- *Juventud Rebelde* 28/10/2012 : Más respuestas sobre los cambios en la ley migratoria.

(Vervolg actua pag 18 onderaan)

Dwars door Cuba deel 9 : Granma

Youri Blicck

De Cubaanse provincie Granma is een verborgen parel, wachtend om ontdekt te worden. Granma herbergt een groot stuk van Cuba's hoogste bergketen, Sierra Maestra, een paradijs voor trekkers en wandelaars, alsook een totaal ongerept en bijna onbekend nationaal park (tevens Natuurlijk Unesco-werelderfgoed) en als afronding is Granma misschien wel één van de provincies met het hoogste aantal historische plaatsen voor de echte Cuba-freak, gaande van de koloniale hoofdplaats Bayamo over de plaats waar José Martí sneuvelde tot de landingsplaats van Fidel Castro voor de start van zijn revolutie.

Misschien hoort een verklaring van de vreemde naam "Granma" hier wel eerst aan bod te komen. Ook deze provincie ontstond pas in 1975 bij de opsplitsing van de voordien veel grotere provincie Oriente. Op zoek naar een nieuwe naam voor dit stuk van de opgedeelde Oriente-provincie kwam men al snel bij de naam Granma uit, de naam immers die het gammele bootje droeg waarmee Fidel Castro en zijn kompanen in 1956 de overtocht maakten van de Mexicaanse kust naar Cuba om er de revolutie op gang te trekken. Deze avontuurlijke expeditie strandde aan de kusten van wat nu de provincie Granma is, de naam bleek dan ook heel geschikt voor dit stukje zuidwestelijk Cuba (de naam wordt trouwens ook gebruikt voor het nationale, officiële dagblad van Cuba "Granma").

Een groot stuk van de provincie Granma wordt ingenomen door de bergen van het Sierra Maestra gebergte, de hoogste keten van het land (met onder meer de hoogste piek van Cuba, Pico Turquino, 1974 meter – de piek zelf ligt echter net over de provinciegrens in Santiago de Cuba). De hoogste piek van de provincie is Pico Bayamesa, met zijn 1730 meter de derde hoogste van Cuba (de top drie wordt vervolledigd door Pico Cuba, 1872 meter, eveneens gelegen in de provincie Santiago de Cuba). Een heel gebied van de Sierra Maestra werd opgenomen in het Gran Parque Nacional Sierra Maestra en de plaats is dan ook de uitgelezen plek voor bezoekers die in Cuba trektochten willen ondernemen (hoewel de praktische organisatie van een dergelijke tocht niet altijd even gemakkelijk verloopt).

Het hele gebied is natuurlijk ook een historische plek van formaat. Het was immers hier dat Fidel Castro, Che Guevara, Raúl Castro, Camilo Cienfuegos en al hun mannen zich schuilhielden tijdens hun twee jaar durende guerrilla-campagne tegen het regime van dictator Fulgencio Batista. Na verloop van tijd kregen de rebellen meer en meer steun van de plattelandsbevolking in de regio en ze richtten een hoofdkwartier op in de bergen. Die plaats is gekend onder de naam Comandancia de la Plata en bevindt zich vandaag de dag binnen de provinciegrenzen van Granma. Een bezoek aan de Comandancia is tevens een heel geschikte manier om een tocht te beginnen naar de hoogste piek van het land, Pico Turquino.

Per voertuig kunnen bezoekers rijden tot bij het bungalow-hotel Villa Santo Domingo. Deze rit verloopt op sommige momenten via een bijna 50° steile helling en is dan ook niet voor mensen met hoogtevrees. De uitzichten over het subtropische gebied zijn meteen fantastisch. Voorbij Santo Domingo loopt de weg nog een klein stukje verder tot Alto de Naranjo waar de trek naar het voormalige hoofdkwartier van Castro's rebellen kan beginnen (voordien dient u een vergunning aan te kopen, iets voorbij Santo Domingo). De Comandancia laat

een veldhospitaal zien, een klein museum, de originele plek van waar Radio Rebelde uitzond (de radiozender van de revolutie, ten tijde van de guerrilla), een commandopost en de plek waar Fidel Castro verbleef. Het is vooral echter het gevoel en het verhaal dat hierachter steekt dat de plek speciaal maakt.

De moedigen kunnen van hieruit (of een stukje terug eigenlijk) verder de tocht aanvatten naar de Pico Turquino berg, een trek die verloopt doorheen verschillende vegetatiezones (twee dagen naar de top, een derde dag brengt u langs de andere kant terug naar beneden om uit te komen aan de kust). De klim naar de Pico Turquino kan ook gestart worden van de andere zijde van de bergketen, namelijk van aan de kust (provincie Santiago de Cuba), nabij het plaatsje Las Cuevas. Deze klim (en terug naar beneden langs dezelfde kant) kan op één (helse) dag maar is aangenamer als het over twee dagen wordt gespreid (overnachten kan in een soort blokhut aan de top of kamperend op één van de voorziene kampeerplekken). Deze tocht brengt u van zeeniveau tot bijna 2000 meter langs een viertal verschillende ecologische zones waardoor u tijdens de trek gaandeweg de vegetatie ziet veranderen. Een aanrader (voor wie fysiek tegen een duwtje kan) !

Een tweede brok ongerepte natuur vinden we in de provincie Granma helemaal in het uiterste zuidwestelijke hoekje van Cuba, nabij de vuurtoren van Cabo Cruz. Hier immers bevindt zich het Nationaal park Desembarco del Granma ("Ontscheping van de Granma"), uiteraard vernoemd naar de hoger vermelde historische landing van Fidel Castro en zijn rebellen in 1956. Het hele gebied werd in 1999 als Cuba's eerste Natuurlijk Werelderfgoed op de Unesco-lijst geplaatst. Het is dan ook een gebied dat een unieke fauna herbergt, gaande van verschillende gigantische cactussen tot tropische planten, ontelbare vogelsoorten en een kalkstenen ondergrond waarin ondergrondse riviertjes verschillende gangen en grottenstelsels creëerden.

Het bijzondere kustlandschap van het nationaal park behoort tot de grootste en meest intacte ter aarde en bestaat uit kalksteenterrassen die zich tot 360 m boven de zeespiegel verheffen en zich tot 180 m onder het wateroppervlak voortzetten. Het gebied ligt op de grens tussen de Caribische en de Noord-Amerikaanse aardplaat en is tot op heden tektonisch actief.

Hoeveel plantensoorten in het nationale park gedijen is nog niet exact vastgesteld. Tot nu toe werden 512 soorten geteld, waarvan ongeveer 60 % alleen in dit gebied te vinden is. Nergens anders op Cuba bestaat een dergelijke hoge concentratie aan inheemse planten. Heel opvallend zijn de reeds vermelde reusachtige cactussen die het gebied tooien en die als vestigingsplaats van bromelia's, orchideeën, bijen, vogelnesten en insecten als het ware tot een zelfstandig mini-ecosysteem uitgroeien.

Ook de dierenwereld is er ongewoon rijk in haar veelvoud. 13 zoogdier-, 110 vogel-, 44 reptiel- en 7 amfibiesoorten, waarvan een groot deel alleen in dit gebied voorkomt, konden intussen worden geregistreerd. Heel bijzondere bescherming genieten de Caribische of West-Indische manatee (lamantijn), de met uitsterven bedreigde zeeke. Ontelbaar zijn de verschillende insecten en wervelloze dieren. Fascinerend zijn vooral de vele prachtig gekleurde vlinders. Zeer kleurrijk zijn ook een reeks slakken en andere weekdieren. In de voor de kust liggende koraalriffen leven

enkele zeer zeldzaam geworden zeeschildpadden.

Archeologen ontdekten in het parkgebied verschillende grotten die door de vóór de komst van Colombus bestaande Taíno-cultuur voor rituele doeleinden werden gebruikt. Tijdens de uitgestippelde wandeling El Guafe (onder leiding van deskundige lokale gidsen) komt men voorbij een aantal van deze grotten waar primitieve in de kalksteen uitgewerkte idolen te zien zijn.

Wie de "weg" die door het park loopt helemaal tot op het einde volgt, komt uit bij Cabo Cruz, een kleine verzameling huisjes waar de mensen zich bezig houden met visvangst en zoutwinning (iets anders is er niet). De azuur- en turkooisblauwe wateren strelend uitdagend de witte kalkkrotten, hier en daar dobbert een vissersbootje. Aan land priemt een oude vuurtoren boven alles uit. Er is een klein restaurantje te vinden dat met wat geluk garnalen of langoesten serveert wanneer u eraan komt. Een klein, ongekend paradijsje als het ware.

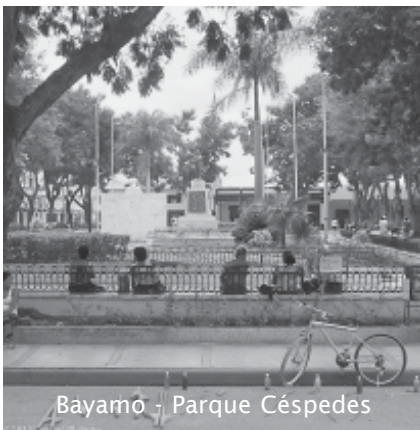
Wie genoeg natuur gezien heeft in Granma kan het over een andere boeg gooien en op zoek gaan naar de verschillende historische plekken die eveneens binnen de provinciegrenzen te vinden zijn.

Laten we die historische plekken even chronologisch overlopen. De ontdekking kan beginnen bij de provincie-hoofdplaats Bayamo, alweer één van de zeven oorspronkelijk door de Spanjaarden gestichte Cubaanse steden, de zeven "villa's". San Salvador de Bayamo werd in 1513 als tweede Spaanse nederzetting gesticht (na Baracoa in de huidige provincie Guantánamo) en tijdens de koloniale periode groeide de plaats uit tot een vrij welvarende stad door de aanwezigheid in de regio van heel wat suikerrietplantages en veeteeltbedrijven. Bayamo ontpopte zich in de periode van de onafhankelijkheidsstrijd echter tot een voortrekkerregio in die strijd tegen de Spanjaarden en de stad moest het een paar keer ontgelden. Wanneer de stad tijdens de eerste onafhankelijkheidsoorlog in 1869 op het punt stond te vallen voor de Spaanse troepen, staken de inwoners hun eigen stad in brand, eerder dan haar in handen van de Spanjaarden te zien vallen. Ook tijdens de tweede onafhankelijkheidsoorlog (in 1895)

werd de stad opnieuw zwaar beschadigd door gevechten.

En Bayamo blijft trots op die voorvechtersrol in de onafhankelijkheidsstrijd. We horen het zelfs in het Cubaanse volkslied dat door Perucho Figueredo in 1868 werd gecomponeerd. Het Cubaanse volkslied begint immers met de woorden : "Al combate corred, bayameses" (Trek ten strijde, inwoners van Bayamo).

Wie Bayamo bezoekt, komt uiteraard op het centrale plein terecht, genaamd Parque Céspedes (maar ook vaak Plein van de Revolutie genoemd omwille van de verschillende monumentjes en historische gebouwen en plekken). In het midden van het plein zien we een bronzen beeld van Carlos Manuel de Céspedes, bijgenaamd de Vader van het Vaderland (zie verder). Iets verder op het plein staat een buste van Perucho Figueredo met de tekst en de muziek van het Cubaanse volkslied erbij. Soms komt een goedlachse dorpsfiguur voorbij en zingt er meteen ook het volkslied bij, zodat de bezoeker meteen ook weet hoe het moet klinken.

Op ditzelfde plein werd Carlos Manuel de Céspedes trouwens ook geboren (1819). Aan één zijde van het plein vinden we zijn geboortehuis terug, vandaag de dag een museum met attributen over het leven van de beste man en wat meubelen uit die tijd. Jaren later (1849 om precies te zijn) riep de man de onafhankelijkheid van Cuba uit van op hetzelfde plein, vlak voor het gemeentehuis (ayuntamiento). Een straat verder ligt het Plein van de nationale Hymne (het volkslied werd er voor het eerst gezongen in 1868), geflankeerd door het kleurrijke 18de-eeuwse kerkje van San Salvador. Een leuk rustiek stekje om Cubaans te eten vindt de bezoeker vlak vóór het kerkje, met name La Bodega.

We laten de stad achter ons en verkennen de provincie iets verder. Als we de chronologie van de historische plaatsen blijven respecteren, dan moeten we nu naar de plaats Dos Ríos. Dos Ríos is een onooglijk dorp waar niets te beleven valt, maar Cuba-freaks en geschiedenisfanaten willen er toch wel eens langs. Het was immers hier dat ultieme nationale held José Martí in 1895 het leven liet tijdens een schermutseling met de Spanjaarden (tijdens de tweede onafhankelijkheidsoorlog). Martí bewerkstelligde de Cubaanse onafhankelijkheid door zijn talrijke schrijfselen maar bleek niet de geschikte persoon voor de gewapende strijd. Tijdens één van de eerste confrontaties met de Spaanse troepen in de tweede onafhankelijkheidsoorlog werd hij neergeschoten aan de oevers van de Cauto-rivier (de langste rivier van Cuba). Op die plek verrees later een obelisk als nagedachtenis en ter ere van Martí.

We keren een stuk terug en rijden dit keer in de richting van de kust. De regio wordt vlakker en we komen bij de stad Manzanillo, een belangrijke Cubaanse vissershaven gelegen aan de ondiepe Golf van Guacanayabo. De ondiepe wateren zorgen ervoor dat het een ideaal gebied is voor het vangen en kweken van garnalen en kreeften. Ten noorden van de stad vinden we een vrij uitgestrekt moerassig gebied (de delta van de Cauto-rivier) waar heel wat rijstvelden te vinden zijn. Een derde van Cuba's rijstproductie komt uit dit gebied.

La Demajagua

Iets ten zuiden van de stad Manzanillo vinden we La Demajagua terug. La Demajagua is de hacienda waar in 1868 toenmalig suikerbaron Carlos Manuel de Céspedes een klok luidde, zijn slaven bijeen riep, hen de vrijheid gaf en meteen ook opriep mee te vechten tegen het Spaanse koloniale regime. Het werd het startschot van wat gekend is als de eerste onafhankelijkheidsoorlog (1868-1878) en de aanzet van een dertig jaar durende periode van strijd tot de Spanjaarden in 1898 het land verlieten (dat was het einde van de tweede onafhankelijkheidsoorlog, 1895-1898). Carlos Manuel de Céspedes verdiende er zijn bijnaam de Vader van het Vaderland mee.

Op het terrein van de toenmalige hacienda van Céspedes vinden we vandaag een klein monument en een museumpje terug. Van op de top van de heuvel waar La Demajagua te vinden is krijgen we een mooi zicht over de Golf van Guacanayabo. In een muur gevat hangt nog steeds de klok waarmee Céspedes zijn slaven bijeen riep en de resten van een oude suikerpers liggen er in een eeuwige verstrengeling met een jagüey-boom, bij wijze van monument ter nagedachtenis van de door de Spanjaarden gekanonnerde suikerfabriek. Een reusachtige Cubaanse vlag wappert over het geheel en in een gebouwtje dat er nog staat ziet de bezoeker wat foto's en potscherven die het verhaal inkleuren. Wie de geschiedenis van Cuba een beetje kent, weet dat hier op deze plaats effectief geschiedenis werd geschreven op het kleine eilandje. De kranige directeur van het museum/monument vertelt in elk geval met passie het hele verhaal in geuren en kleuren.

La Demajagua - campana

Een laatste historische plek van de provincie is uiteraard nog iets zuidelijker te vinden, bij het strand Las Coloradas. Vandaag de dag ligt dit gebied midden in het nationale park Desembarco del Granma (zie hiervoor).

Na een mislukte aanval op een kazerne in Santiago de Cuba in 1953 en een tijdje in gevangenschap op Isla de la Juventud ging Fidel Castro in ballingschap naar Mexico (1955). Daar plande hij een tweede poging om het regime van dictator Batista te laten vallen. Gaandeweg sloten verschillende gelijkgezinden zich bij zijn revolutionair groepje aan (waaronder ook Che Guevara) en in 1956 was het zover. Met een op de kop getikt gammal bootje dat luisterde naar de naam Granma zette Fidel Castro samen met meer dan 80 kompanen koers naar de kusten van oostelijk Cuba. Daar wou hij een tweede poging ondernemen om zijn revolutie op gang te trekken. Het oude, aftandse bootje deed echter veel langer over de overtocht dan gepland, een storm sloeg de rebellen uit hun koers en uiteindelijk landden zij dagen later dan voorzien op een volledig andere plaats als voorzien. Een opstand die een paar dagen daarvoor in Santiago had moeten dienen als steun en afleidingsmanoeuvre voor de landing van de Granma had nu echter gediend als waarschuwing voor Batista dat er iets gaande was. De landing van de Granma ging dan ook niet onopgemerkt voorbij en terwijl de rebellen probeerden door een snikheer, stomend moerasgebied te waden en hierbij hun wapens droog te houden werden ze beschoten door vliegtuigen van Batista's leger. Het werd een desastreuze ontscheping waarbij na een paar dagen ontberingen en sukkelen slechts 12 manschappen van de 82 erin slaagden het afgesproken punt in de Sierra Maestra-bergen te bereiken. Maar toen moest alles nog beginnen. Het werd de start van een twee jaar durende guerrilla-oorlog die uiteindelijk de overwinning van de Cubaanse revolutie bracht en Batista tot vluchten aanzette.

El Granma

Het moerasgebied bij het strand van Las Coloradas kan vandaag gemakkelijker doorwaad worden. Er loopt immers een betonnen pad door het moerasgebied, dwars door de begroeiing van scherpgetande rietbladeren heen. De bezoeker kan zich in elk geval inbeelden hoe het moet geweest zijn, toen, in 1956. Een museum met foto's en plannen van de regio zorgt voor de nodige verklaringen (zeker wanneer men één van de lokale gidsen aan het woord laat : gedreven en kundig !). Men vindt er ook een replica van het Granma-bootje (het origineel staat in Havana) en een huisje uit palmladeren dat er net zo uitziet als dat van de "campesino" (boer/houtskoolbrander) die Castro en zijn mannen eventjes onderdak verschaften bij hun landing, alvorens ze verder trokken in de richting van de Sierra Maestra.

Het zuidwestelijke puntje van Cuba heeft met andere woorden veel te bieden, zowel voor de geschiedenisliefhebber als voor de natuurliefhebber, maar blijft al bij al heel ongerept en onontdekt. Als de toestand van de wegen het toelaat (afhankelijk van de passage van orkanen) kan wie vervoer heeft van bij dit zuidwestelijke puntje verder reizen langs de kust (links de bergen van het hoogste gebergte van Cuba, rechts de Caribische Zee) tot bij het plaatsje Marea del Portillo. Een mooie baai wacht daar om wat uit te rusten en te genieten (een paar hotels staan er ter beschikking - veel Canadees toerisme), waarna de tocht kan verder gezet worden tot in Santiago de Cuba.

Liborio Noval dit adieu à la caméra

Anne Delstanche

Un des grands témoins en images de l'histoire de la révolution cubaine, Liborio Noval, photographe et reporter est décédé le 29 septembre 2012 à La Havane à l'âge de 78 ans. Il avait été un des fondateurs de l'Union des Journalistes de Cuba et de l'Union des écrivains et artistes de Cuba UNEAC.

Né le 29 janvier 1934, il avait d'abord travaillé dans une agence publicitaire (1951). Après le triomphe de la révolution il a rejoint le journal "Révolución" et le "Granma" dont il a été fondateur. Il a longtemps accompagné Fidel Castro dans ses déplacements à l'étranger et a été correspondant de guerre au Vietnam et au Nicaragua.

Ami d'Alberto Korda il a, comme lui, réalisé une série impressionnante de portraits du Che et de Fidel.

Liborio Noval a reçu de nombreux prix nationaux et internationaux, le

Prix National de Journalisme "José Martí", la distinction pour la culture nationale.

Certains de ses clichés sont devenus des classiques de la révolution cubaine et été exposés dans tous les coins du monde.

La caméra était pour lui comme le pinceau du peintre, outil de son art. Il a été une des lentilles de la révolution.

Liborio Noval déclarait dans une interview au sujet du passage de la photo de l'argentique au digital :

"On ne peut pas arrêter le temps. Parfois on s'accroche au traditionnel par peur du changement. Lorsque j'ai fait mes premières photos couleur avec un appareil digital certains m'ont demandé si j'avais renoncé à la chambre noire. J'ai répondu que les avancées technologiques imposent le changement, l'essence du portrait est avant tout sa composition.

Je suis un adepte du noir et blanc, j'aime la pellicule, mettre les mains dans le révélateur et voir comment apparaissent les silhouettes sur le papier".

L'académie initie les journalistes au monde de la photographie. Qu'apporte la photo à la polyvalence nécessaire des professionnels de la presse ?

"L'immédiateté des nouvelles exige de celui qui se trouve derrière l'objectif, compétence et agilité. Le journaliste doit être attentif, il n'a pas beaucoup de temps pour chercher le cadre approprié. Celui qui aspire à la perfection manque des moments uniques. C'est la pratique qui finit par nous donner cette agilité. On apprend la théorie à l'école afin de faciliter le travail de terrain.

Aujourd'hui notre presse ne fait plus de la photo, il ne reste plus que des textes soutenus parfois par une allégorie. La vraie fonction de la photo dans la presse, est de remplir la page avec 5 ou 6 images en histoire graphique.

J'ai l'habitude de dire que je ne suis pas un grand photographe, simplement j'appartiens à une génération qui, caméra en main, a montré pourquoi et comment s'est faite la révolution.

Je serai aussi motivé par un bon portrait de Fidel que par celui d'un paysan, les gens apparemment les plus simples nous offrent aussi de grandes histoires. Je ne peux pas me détacher du métier, je fragmente chaque lieu en images. Tant que je vivrai je serai photographe".

Fidel con boina, 7 12, 1961

Columnas

Gigante

Verslag debat 20 oktober

Op 20 oktober 2012 organiseerden de "Vrienden van Cuba - regio Gent" samen met "de Buren van de Abdij" in de Macharius herberg een debat over de recente hervormingen in Cuba.

Voor een ruim opgekomen publiek verschenen Mirtha Hormilla, ambassadeur voor Cuba in België, John Van Daele, journalist, schrijver en moderator voor deze avond, Freddy Tack, persverantwoordelijke van de "Vrienden van Cuba" en Marc Vandepitte, specialist economie van ICS, later sloot ook Sabine Defoort, iemand die vier jaar in Cuba heeft geleefd, bij dit gezelschap aan.

De moderator maakt de opmerking dat het dan een zaak is om het goede te behouden en de aanwezige talenten beter te gebruiken en zo de creativiteit te stimuleren.

Enrique, een Cubaan in het publiek, oppert dat de twee munten (Cubaanse peso en de CUC) voor veel onvrede zorgen. De ambassadrice repliceert dat alle basisproducten in peso worden betaald, de

invoering van de CUC was niet ideaal, maar wel noodzakelijk, omdat door het embargo geen dollars meer mochten gebruikt worden. Als de economie beter draait, kan de waarde van de peso stijgen.

Freddy Tack stelt dat Cuba verder evolueert naar een Cubaans model, en helemaal niet naar een Chinees-, Koreaans-, Russisch- of wat dan ook. Cuba is een jonge staat en heeft al heel wat bereikt.

Sabine Defoort zegt dat toch niet alles democratisch verloopt, dat de bevolking verplicht wordt te kiezen, op gevaar van bestraffing. Ze haalt een persoonlijk voorval aan. De ambassadrice betreurt dat Sabine een slechte ervaring heeft gehad en vraagt of ze later nog terug is gekeerd naar Cuba, waarop Sabine positief antwoordt. De ambassadrice zegt dat geen enkel systeem perfect is, maar dat ze continu in een proces van verbetering zitten. Er is wel maar één politieke partij, maar dat is de Cubaanse keuze.

De moderator vraagt of dit de Cubaanse visie is op democratie, waarop de ambassadrice positief antwoordt, en vraagt of de huidige democratieën in Saudi-Arabië, Iraq of Libië beter zijn. Cuba was in 1959 een democratie die draaide op casino's, maffia, foltering en met een bevolking van 98% ongeletterden.

Marc Vandepitte stelt dat de verkiezingen heel transparant zijn, met internationale waarnemers, maar dat de wereldmedia bij het minste probleem dit telkens uitvergrooten.

Michel oppert dat in België ook niet iedereen tevreden of akkoord is bij veranderingen. Men vergeet dat Cuba al jaren in een toestand van oorlog zit, met de meest bewapende staat in de wereld. Dat creëert een toestand van wantrouwen en beperkingen en noopt de regering soms tot onsympathieke maatregelen.

Marc Vandepitte legt uit dat nog niet zo lang geleden de sociale controle in België even groot was, en vraagt zich af of de huidige anonimiteit van de grote steden zo veel beter is.

De ambassadrice verduidelijkt dat bijna alle Cubanen hoog geschoold zijn, en daardoor alles goed analyseren en een gefundeerde, eigen visie hebben, wat het er voor de regering niet gemakkelijker op maakt. Raul Castro bevestigt zelf dat unanimité niet bestaat.

Ray, een Cubaan uit het publiek, sluit het debat af met de vaststelling dat Cuba vergelijken met andere Zuid-Amerikaanse landen niet altijd logisch is. In Cuba heeft iedereen gestudeerd, iedereen werkt er, maar er zijn wel geen natuurlijke grondstoffen. Hij voelt zich socialist, maar het is niet omdat hij kritiek heeft dat hij tegen het systeem is.

Marc Wuytack (foto Regi Rotty)

De ambassadrice opende het debat met een uitgebreide beschrijving van de laatste ontwikkelingen, maar ook hoe alles historisch is geëvolueerd sinds de revolutie van 1959. Omdat de laatste wijzigingen geen nieuwe revolutie betekenen, maar een permanente evolutie is die moet leiden tot een algemene verbetering voor alle Cubanen. Dit proces is verre van perfect en kan nog zeker verbeterd worden.

Tijdens deze periode heeft men ook enkele serieuze tegenslagen te verwerken gekregen zoals de stopzetting van de economische samenwerking met de Sovjet Unie, met de "periodo especial" tot gevolg, verschillende verwoestende orkanen, de huidige financiële crisis en vooral niet te vergeten: de economische blokkade die de Verenigde Staten blijven handhaven. Ondanks dit alles is Cuba kunnen blijven overleven en slaagden ze er in hun economie terug op te bouwen.

De huidige modernisatie van het economisch model moet leiden tot meer efficiëntie: wat niet goed functioneert, moet verbeterd worden, maar wel met behoud van de socialistische visie: constante herverdeling van de middelen en uitsluiting van exploitatie van de bevolking. De verandering van de wetten leidt niet onmiddellijk tot een wijziging in de geest van de mensen, dat vraagt tijd en aanpassing.

De uiteindelijke beslissingen die werden goedgekeurd door het partijcongres zijn het resultaat van maandenlange discussies in de buurtwerking, scholen, werkplaatsen, ... Het resultaat was een sterke consensus rond het socialisme, maar wie hard werkt kan wel geld verdienen en dit ook spenderen. Daarom de wijzigingen in de wetgeving die huizen en auto's kopen mogelijk maakt. Ook de wijziging in de migratiewetgeving maakt het reizen voor bijna alle Cubanen mogelijk. *Sinds de toelating om voor eigen rekening te werken, zijn er al 400.000 zelfstandigen. Deze vallen onder een belastingsysteem dat de weelde herverdeelt onder de bevolking.*

De staatssteun concentreert zich meer en meer op de echt hulpbehoevenden: baby's, zieken, ouderen, mindervaliden.

De moderator vraagt of Cuba te idealistisch dacht, dat alles geven toch niet goed is. De ambassadrice antwoordt dat Cuba zich houdt aan het socialistisch systeem, maar dit niet als utopisch ziet, maar het realistischer benadert.

Marc Vandepitte geeft enkele cijfers die aantonen dat Cuba ver boven het gemiddelde van de regio uittoert, ondanks de enorme tegenslagen en tegenkantingen die het heeft meegemaakt. Het is het enige land dat in 30 jaar twee maal zijn volledige economisch stelsel heeft omgegooid, waarbij men alles diende te herdenken.

Cuba presteert voortreffelijk op de paralympics

In de vorige Cuba Sí berichtten we over de prestaties van de Cubaanse atleten op de olympische spelen in Londen. Een kleine maand na deze spelen voor validen, was het de beurt aan de mindervaliden om in Londen de paralympics te beslechten. Omdat mindervaliden ons niet minder waard zijn, besteden we dus ook de nodige aandacht aan hen. En de Cubanen deden het zeer goed.

Jorge Hierrezuelo

Cuba behaalde op de 14de editie van de paralympics 9 gouden, 5 zilveren en 3 bronzen medailles, en werd 15de in de medaillestand. Zoveel medailles behaalde Cuba nog nooit op de paralympics. Het nam voor het eerst deel aan de spelen in Barcelona in 1992. Het doet het natuurlijk ook stukken beter dan België. Wij Belgen moesten tevreden zijn met 3 gouden, 1 zilveren en 3 bronzen medailles.

Grote medailleslokkopen waren China (95-71-65) gevolgd door Rusland (35-38-28) en het Verenigd Koninkrijk (33-47-43). We moeten vaststellen dat er van de VS, de grote medaillewinnaar op de gewone Olympische Spelen hier absoluut geen sprake is.

Omara Durand

Yunidis Castillo

Cuba was slechts met 22 atleten aanwezig in Londen en won zijn medailles vooral in de atletiek (7-4-0), het judo (2-0-2) en het zwemmen (0-1-1), maar ook in het pistool-schieten en gewichtheffen werd gescoord. Paralympiërs hebben het voordeel ten overstaan van de gewone atleten dat ze in veel meer nummers kunnen aantreden en dus als je er echt bovenuit steekt kan je veel medailles halen. Kijk naar onze Wielemie Vervoort.

Ook zijn er op dezelfde afstand verschillende wedstrijden afhankelijk van de ernst van de handicap.

Bij de Cubanen blonken vooral Yunidis Castillo met 3 gouden medailles en evenveel wereldrecords (100, 200 en 400 m sprint, atletiek) en Omara Durand (goud op de 100 en 400 m, atletiek) uit.

Mark Lamotte

Les élections à Cuba

Huit jours après nous (21/10/2012) les Cubains se sont rendus aux urnes pour leurs élections communales. Et comme d'habitude les médias occidentaux ont ignoré le processus électoral à Cuba. Au moment de la rédaction de cet article nous apprenons que le deuxième tour des élections (prévu là où aucun des candidats n'a obtenu la majorité) est reporté au 4 novembre 2012 dans toutes les provinces, sauf Holguín (11/11/2012) et Santiago de Cuba (date non encore fixée), suite aux graves destructions et inondations causées par l'ouragan Sandy, surtout dans ces provinces orientales du pays.

D'ici là il est déjà possible de présenter quelques données du scrutin après le premier tour ;

- 13.124 délégués pour les Assemblées Municipales du Poder Popular ont été élus au premier tour. Un second tour sera nécessaire dans 1.413 circonscriptions électorales (14.537 circonscriptions couvrant l'entièreté du pays).
- 94,21 des électeurs inscrits sur les listes électorales ont participé au scrutin du premier tour.
- 90,58% des bulletins sont valides, 4,97% constituent des votes blancs et 4,45% sont des votes nuls.
- Les premières analyses indiquent que 33,53% des élus sont des femmes et 14,07% des jeunes (entre 16 et 35 ans).

Le 13 août, Alina Balseiro Gutiérrez, présidente de la Commission Electorale Nationale (CEN), déclarait à la revue "Bohemia" : "Le moment est crucial car il coïncide avec le perfectionnement de la société, de ses institutions et de ses structures gouvernementales. Simultanément le modèle de développement économique est actualisé en partant d'une nouvelle approche, afin de légitimer notre socialisme, des faits qui seraient impossibles sans le rôle primordial joué par le peuple".

La participation massive aux élections communales ne fait que confirmer cette déclaration et démontre qu'une autre forme de démocratie est possible.

Freddy Tack

Un défi au journalisme

Ricardo Alarcon de Quesada, Président du Parlement cubain

Le gouvernement des États-Unis a agi en flagrante violation de la Constitution et des lois pour obtenir les condamnations injustes des cinq patriotes cubains qui depuis 14 ans sont soumis à un châtement arbitraire et illégal. Cela n'a pas été un fait isolé, mais une volonté systématique tout au long du procès contre les Cinq, dans lequel le gouvernement a investi nombre de millions de l'argent public. Concernant la durée, les personnes impliquées, le montant des sommes versées et autres aspects importants de cette opération, on ne dispose que d'une information très partielle.

Étant donné que cette conduite aurait pu obliger les autorités - aussi bien les tribunaux que le pouvoir exécutif - à décider de la libération immédiate de nos camarades, Washington a également comploté pour occulter les faits, commettant ainsi un délit supplémentaire, celui de la dissimulation.

Tel est l'essentiel de l'Attestation sous serment que Martin Garbus, l'avocat de Gerardo Hernandez Nordelo, vient de présenter à Joan Lenard, juge du district Sud de la Floride. Il s'agit d'un texte appuyant sa requête précédente dans laquelle il demandait l'annulation de la condamnation de son client, ou dans le cas contraire, que la juge ordonne la présentation de toutes les preuves que le gouvernement dissimule, et qu'elle accorde à Gerardo une audience orale.

Même si le procès en appel - aujourd'hui dans sa dernière étape extraordinaire - concerne de nombreuses autres violations, ce document est centré sur la complicité entre le gouvernement et les médias locaux de Miami, pour condamner à l'avance les accusés et pour rendre impossible un procès juste.

Pour l'essentiel, cette conspiration a consisté à se servir de ces médias pour déclencher une campagne de propagande, de haine et d'hostilité sans précédent. Un groupe important de "journalistes", - en réalité des agents secrets du gouvernement - ont été utilisés à cette fin. Ils ont publié des articles et des commentaires, répétés jour et nuit, pour produire un véritable vent de désinformation. Entre le 27 novembre 2000, date du début du procès, et le 8 juin 2001, date à laquelle les Cinq ont été déclarés coupables, 1 111 articles ont été publiés - en moyenne 5 par jour - dans le Miami Herald et le Nuevo Herald seulement. Il s'est produit la même chose avec le Diario de Las Américas, la presse écrite étant totalement saturée.

Les "journalistes" étaient payés par Radio et TV Marti, c'est à dire, par le budget fédéral étasunien. Ces individus écrivaient des articles supplémentaires dans ces deux médias, et les publiaient dans la région de Miami, où ces deux stations anti-cubaines sont diffusées directement, et retransmises par des médias locaux (une autre violation de la loi nord-américaine qui interdit la propagande officielle à l'intérieur du territoire étasunien).

Il ne s'agit pas seulement de Radio et de TV Marti et de la presse écrite. Les soi-disant "journalistes" ont travaillé également pour des stations locales de radio et des chaînes de télévision en espagnol et en anglais, et ils ont utilisé d'autres journaux, dont certains sont distribués gratuitement.

Il était impossible d'échapper à cette propagande permanente dans n'importe quel coin du sud de la Floride.

Cependant le comportement délictueux des "journalistes" - et du gouvernement qui les rétribuait - a dépassé le cadre de la propagande. Pendant le procès, la défense a dénoncé à plusieurs reprises le fait que ceux-ci tentaient d'influencer les jurés, en diffusant également des matériaux dont la juge avait interdit la présentation et que, de toute évidence, seul le Ministère public avait pu leur remettre.

Et pour comble, les "journalistes" n'ont cessé de harceler les témoins et les jurés. Ces derniers se sont plaints auprès de la juge et lui ont fait savoir qu'ils avaient peur, qu'ils étaient poursuivis avec des caméras et des micros, un fait qui a été admis à plusieurs reprises par Mme Lenard, qui a demandé au gouvernement, sans succès évidemment, de l'aider à éviter des situations qui entachaient l'image du système judiciaire étasunien. (Voir par exemple, la transcription officielle du procès, pages 22, 23, 111, 112, 625, 14644-14646).

En août 2005, les 3 juges de la Cour d'appel ont décidé à l'unanimité de déclarer la nullité du procès de Miami, qui s'était tenu sous ce qu'ils ont qualifié de "tempête parfaite de préjugés et d'hostilité", créée justement par les médias locaux. Lorsqu'ils ont émis ce verdict, les trois juges ne savaient pas - ni eux, ni personne ne pouvaient savoir - que le responsable de cette "tempête parfaite", c'était le Ministère public qui a commis ouvertement des actes de prévarication, dérogeant ainsi à son obligation constitutionnelle de préserver la légalité et de garantir un procès juste.

La première information sur le complot du gouvernement et de ses "journalistes" payés, est parue un an plus tard, en septembre 2006. Depuis lors, le gouvernement a entravé les efforts mis en œuvre par les organisations de la société civile étasunienne pour que celui-ci révèle le montant de ces paiements et les contrats, conformément à la loi de Liberté d'Information (FOIA). Le Ministère public s'est également opposé à cette demande, y compris dans les procédures d'appel extraordinaires de nos compatriotes, et il a menacé d'avoir recours aux "privilèges exécutifs" et à des raisons de sécurité nationale pour maintenir la dissimulation.

L'affaire des Cinq a une relation bizarre avec la presse et la profession de journaliste. À Miami, les médias ont été un instrument décisif pour les condamner. En dehors de Miami, c'est le silence qui les condamne.

La dénonciation irréfutable de Martin Garbus pose un défi aux professionnels du journalisme. La passeront-ils sous silence de nouveau, en se faisant ainsi complices de ceux qui ont entaché leur noble métier ? Ou bien, tenteront-ils de sauver l'honneur de leur profession en exigeant que les imposteurs soient démasqués et que la vérité et la justice prévalent ? (Tiré du site antiterroristas.cu)

(suite, parties II et III sur www.cubamigos.be)

Tekenproject Carrete

Op vrijdag 5 oktober 2012 had een delegatie van de Vrienden van Cuba – regio Gent een ontmoeting met de schilder Jesus Carrete Rodriguez. De bezieler van het project CON AMOR Y ESPERANZA, een atelier waar kinderen met het syndroom van Down kunnen tekenen, schilderen, dansen maar ook een opleiding in lezen en schrijven krijgen.

Als vader van Lianna heeft Jesus in 2002 het initiatief genomen, en samen met de ouders van kinderen met het Downsyndroom, startte hij in de lobby van een hospitaal met zijn werkatelier. Zijn meer dan twintig leerlingen evolueren van bolletjes- en stokjes tekenaars tot geofefende kunstenaars die prachtige creaties maken, met tentoonstellingen in het museum van Schone Kunsten in Havana en in New York als kroon op het werk. Het is vooral het samenwerken met gelijken dat hen stimuleert, maar ook de intense begeleiding van gedreven mensen. De steun van de ouders is eveneens onontbeerlijk en ze zijn dan ook bijna steeds actief aanwezig bij de verschillende activiteiten.

Momenteel werken ze in een gedeelte van het Palacio de Pioneros. We worden er heel enthousiast onthaald en de kinderen zijn maar wat blij als ze ons kunnen tonen hoe een litho wordt gemaakt.

De zaal is behangen met werken van de kunstenaars en er is een volledig archief van de nu 10-jarige werking.

Coralina Hernández Crespo, echtgenote van Jesus, vertelt ons dat ze voor de geboorte op de hoogte was dat hun kind met het syndroom van Down zou geboren worden, maar toch wilden ze het kind behouden en het de liefde geven dat het verdient. Hun leven staat volledig in het teken van deze schattige personen die

ongelooflijk veel teruggeven als ze aanvoelen dat er om hen gegeven wordt. Vroeger werd er in de stad gelachen, maar nu zijn het “de kinderen van Carrete die schilderen” en worden ze met veel meer respect benaderd.

Na de schilderactiviteiten tronen de kinderen ons mee naar een buitenpodium, waar ze het beste van hun danskunsten demonstren, en dit met zo een enthousiasme dat het ons versteld en met open mond laat toekijken. Het duurt niet lang of onze groep wordt mee het podium opgesleurd om de slotdans mee te maken.

Angela Anguiera, moeder van Anelis vertelt dat haar dochter de hele dag tekent en schildert en dat ze steeds maar weer vraagt om naar het atelier te gaan, om haar vriendjes te zien.

Omdat het atelier een persoonlijk initiatief is, en dus niet officieel erkend, kan het geen staatssteun krijgen, momenteel is het afhankelijk van de giften van de ouders en familieleden en de opbrengst

van de verkoop van de kunstwerkjes. De Vrienden van Cuba wil, samen met de VZW Te Gusta (vereniging die de Latijns-Amerikaanse cultuur promoot), dit initiatief steunen, zowel materieel als financieel. Er werden tien werken aangekocht en deze zullen verkocht worden te voordele van CON AMOR Y ESPERANZA.

Bij het einde van ons bezoek werden we uitgenodigd voor het driemaandelijks verjaardagsfeest van de kinderen en medewerkers dat op 12 oktober doorgaat. Op die dag wordt een geschenkje aan de jarigen van de laatste drie maanden geschonken. Deze geschenken worden gekocht met de 5 dollar die elke familie maandelijks betaalt om de werking van het atelier mogelijk te maken.

Op het feest wordt er vooral veel gedanst en komen plaatselijke muziekgroepen gratis optreden. Un Toque del Rio bracht de kinderen in vervoering en ze lieten zich volledig opgaan in hun dans. 's Middags werd er Caldo gegeten, een dikke soep, rijk aan groenten en varkensvlees.

Met een gevoel van vreugde, bij het zien van zo veel blije gezichten en glinsterende ogen, zijn we zeker dat dit een waardevol project is.

Marc Wuytack

(foto's pag 24)

EPU

L'association a contribué à l'examen périodique universel des Nations Unies en 2013 en faisant un texte sur la situation actuelle et les expériences que nous avons pu constater en tant qu'association.

En tant qu'association qui est active depuis 1969 dans la solidarité avec Cuba nous nous permettons de vous transmettre quelques réflexions sur les progrès que ce pays a réalisés durant les dernières années dans plusieurs domaines.

Depuis 2009 nous organisons une brigade de travail avec des bénévoles belges. Cette brigade est entièrement mise sur pied en Belgique et consiste en la reconstruction de centres médicaux ou des institutions qui sont liées à la maternité ou bien la vieillesse à Cuba. Pendant l'organisation, la préparation et la réalisation nous devons constater que dans toute la communication l'objectif principal est l'égalité des personnes et de leurs droits et le bien être des habitants.

Aucun projet ne peut être réalisé sans que les résultats ne soient évalués en matière d'amélioration de la qualité de vie des personnes concernées. De plus nous avons pu constater pendant nos nombreux séjours que beaucoup de transformations ont été réalisées en ce qui concerne la manière de participation du peuple dans les décisions qui sont liées à leur vie quotidienne. Ici nous insistons sur le fait que toutes les transformations en cours de réalisation ce font à l'initiative de la population et les participants des brigades en ont largement discuté pendant leur séjour avec les collègues cubains aussi bien qu'avec les habitants du quartier où se réalisent les projets.

Un autre aspect que nous retrouvons plus explicitement qu'auparavant est l'effort que fait l'état Cubain pour réaliser la scolarité pour tous le monde et surtout dans les domaines que souhaitent étudier les jeunes. Nous pouvons en témoigner grâce à un projet que nous avons mis sur pied en collaboration avec l'académie de musique à La Havane. Une récolte de fonds et d'instruments pour les étudiants de cet académie nous a permis de pouvoir témoigner de l'esprit dans lequel l'enseignement s'est déroulé.

Pour les raisons mentionnées ci-dessus nous croyons nécessaire de vous faire parvenir cette contribution.

Alexandra Dirckx

Brief Encuentro Berlijn november 2012

Beste vrienden,

Als vertegenwoordiger van de Belgische organisatie "Vrienden van Cuba" ben ik zeer verheugd om hier vandaag aanwezig te zijn te midden van mensen die dezelfde passie delen als ikzelf, met name Cuba. Onze vereniging werd opgericht in 1969 met als doelstelling het Cubaanse en het Belgische volk te verenigen en ongcensureerde en niet-gekleurde informatie te verspreiden over de Cubaanse realiteit en het dagdagelijkse leven in Cuba. Tot op de dag van vandaag blijft dit ons doel en dit willen we bereiken via allerhande projecten die alle aspecten van de Cubaanse maatschappij belichten. Dit betekent dat we Cuba altijd zullen omschrijven als een land met een rijke cultuur, een prachtig landschap, een zeer vriendelijke bevolking en bovendien een boeiend politiek en sociaal project.

Een van de meest succesvolle projecten is de werkbrigade 'Carlos Habré' die al drie jaar loopt. Het concept is eenvoudig. We verzamelen bouwmaterialen in België en schepen dit in richting Cuba. Nadien volgt er een groep van een 20 à 30 personen die 2 tot 3 weken in Cuba doorbrengen om met die materialen delen van een hospitaal, een bejaardentehuis of een moederhuis op te knappen. Als onderdeel van dit project kan ik u vandaag vertellen dat er al 35 containers vertrokken zijn richting Cuba met zowel medisch materiaal als bouwmaterialen allerhande. Maar we delen ook graag de rijke Cubaanse cultuur met de Belgische bevolking. Vorig jaar hebben we een ganse week georganiseerd in onze hoofdstad met een hele waaier aan culturele activiteiten in het kader van de dag van de Cubaanse Cultuur. Om de Cubaanse muzikanten te ondersteunen in Cuba hebben we al drie jaar een project lopen waarbij we instrumenten opsturen evenals onderdelen om instrumenten te maken, die jammer genoeg moeilijk te verkrijgen zijn in Cuba zelf, door het Amerikaanse embargo.

Sinds 1969 ziet de wereld er helemaal anders uit en dit vooral op het vlak van communicatie. Om de Belgen te informeren, maken we dan ook gretig gebruik van deze moderne middelen en dit met een website die volledig in een nieuw kleedje werd gestoken en een informatie-magazine dat om de drie maanden uitkomt. We zijn er van overtuigd dat het onze missie is om weerwoord te bieden aan de desinformatie die voortdurend de wereld wordt ingestuurd over Cuba en de Cubaanse revolutie. Sinds het begin van de oprichting van het Belgische platform tegen het VS embargo waren de VVC een zeer actief lid. Later ondersteunden we intensief de campagne voor de vrijlating van Antonio, René, Fernando Gerardo en Ramón, beter bekend als de Cubaanse vijf. Voor dit werkjaar voorzien we een nieuwe campagne tegen de gemeenschappelijke positie van de Europese Unie tegen Cuba.

Ik dank u voor uw aandacht.

In naam van de "Vrienden van Cuba, België"

Stéphane,

Mon ami, c'est avec toi que j'ai fait mon disque cubain Marka y la Sonora Cubana, c'est à deux qu'on a co-réalisé "Señor Marka", et c'est aussi grâce à toi qu'on envoyait des instruments à Cuba. C'est simple... sans toi je n'aurais pas mené à bien ces trois projets.

Sur Cuba, tu étais intarissable et engagé. Tu m'as fais découvrir les Cubains et leur pays et nous avons vécu des choses magnifiques sur l'Isla.

Je garde en mémoire une discussion au bord de la piscine de l'Hotel Nacional, où, en une fois, nous avons découvert qu'on parlait tous les deux aussi bruxellois... Cela peut paraître fou, mais on n'en savait rien auparavant, et du coup, deux "pei" blancs comme des linges se sont mis à parler brusseleir à la Havane...

C'était surréaliste de devoir se retrouver aussi loin pour partager la zwanze, pliés en quatre, morts de rire, allongé dans le transat à nous rappeler des expressions bruxelloises et des anecdotes de nos vacances respectives avec nos parents en Espagne. De notre temps tous les bruxellois allaient en Espagne...

C'est ce jour là précisément que tu m'as parlé de tes soucis de santé, tu te protégeais du soleil et tu devais passer chez le dermatologue à ton retour, je n'ai pas oublié ces paroles.

J'adorais te charrier sur Anderlecht et je ne manquais jamais l'occasion de te téléphoner si ton équipe de "sukkeleirs" perdait des points. Et toi, tu démarrais au ¼ de tour. Tu étais passionné pour ces "klets".

Ta passion et ta force de vivre tu les as gardées pendant ces dernières années de combat avec la maladie. Tu m'as bluffé quand au mois de juin tu t'es mis à danser sur de la musique latine lors d'une fête chez moi. Quelques mois auparavant tu étais en chaise roulante... Je n'oublierai jamais ce moment Stéphane.

Aujourd'hui je suis absent, mais j'ai une bonne excuse, je suis à Tokyo pour 4 concerts. Et je te promets que je penserai à toi au moment de monter sur scène. Demain je compte bien retourner à La Havane pour déposer des instruments pour les jeunes cubains. Je prendrai contact avec Les amis de Cuba pour terminer ce que nous avons entrepris tous ensemble. Et, à La Havane, accompagné de notre ami Alejandro Guma de l' ICM on lèvera un mojito à ta mémoire tout en pleurant des Lagrimas Negras.

J'embrasse ta femme Begoña et j'en profite pour dire à ton fils,... que son papa était un mec bien, un ami formidable sur qui on pouvait compter.

Merci pour tout Stéphane.

Hasta Luego mi amigo ! Et salue le "Che" de ma part là haut !

Marka

(photos M. Dits pag 23)

De Vrienden van Cuba vzw - Les Amis de Cuba asbl

Avenue Neptune 24 bte 10 - B-1190 Vorst - Forest
Tel : 03/290 49 10 · E-mail : info@cubamigos.be

Lidgeld (jaarlijks) 12 euro-6 euro (2e en volgend lid van het gezin)

Contribution (an) 12 euro-6 euro (2ième et membre suivant de la famille)

Rekening - Compte : De Vrienden van Cuba vzw - Les Amis de Cuba asbl

IBAN nr : BE90 523080117732

BIC Triobebb

ON - NE : 412063027

De vzw "De vrienden van Cuba" is een vereniging die tot doel heeft de toenadering tussen het Belgische en het Cubaanse volk te bevorderen en aan haar leden en het publiek middelen ter beschikking te stellen om tot een betere kennis te komen van de Cubaanse realiteit. Zij heeft geen enkel partijpolitiek karakter.

Onze eigen artikels mogen geheel of gedeeltelijk overgenomen worden mits bronvermelding. Graag een presentexemplaar. ISSN 0771 4491

L'asbl "Les Amis de Cuba" est une association qui a pour but d'oeuvrer au rapprochement entre le peuple belge et le peuple cubain et de mettre à disposition de ses adhérents et du public des moyens d'accéder à une meilleure connaissance de la réalité cubaine. Elle n'a aucun caractère de parti politique. Les articles de nos membres peuvent être repris entièrement ou partiellement, avec mention de l'origine. Prière de nous faire parvenir un exemplaire témoin.

Voorzitter/Président : Alexandra Dirckx - 03/290.49.10
Ondervoorzitter/Vice-président : Mark Lamotte
Schatbewaarder/Trésorier : Mark Lamotte - 02/453.17.42

CONTACT

Brussel - Bruxelles : Anne Delstanche - 02/640.43.10

Aalst : Linda De Neef - 053/77.31.48

Antwerpen : Patricia Rillaers - 03/326.47.45

Leuven : Roger Liekens - 0475/23.26.24

Liège : Marc Weyders - 0476/95.79.02

Charleroi : Luigi Raône - 071/43.65.87

Gent : Marc Wuytack - 0476/65.22.40

Kempen : Hubert Celen - 014/31.34.87

Prijs per nummer/prix par numéro : 2 Euro

Leden gratis - membres gratuit

Hoofdredacteur/Rédacteur en chef > Raymond Verbinnen

0484/58.50.77 - E-mail : vc.regiogent@gmail.com

Redactie/rédaction > Mark Lamotte, Anne Delstanche, Freddy Tack, Alexandra Dirckx, Youri Blicck, Yola Ooms, Liliane Stadler, Monique Dits, Stephane Sergeant.

Eindredactie/rédaction finale > Sylvie Vanhoegaerden
Lay-out/mise en page > Sylvie Vanhoegaerden en Eva Van Malderen (kleurenpagina's)

Druk/impression > drukkerij A. Beullens - Holsbeek

website : www.cubamigos.be

INSTRUMENTS ★ POUR CUBA ★

ACTION VISANT À AIDER LES JEUNES MUSICIENS CUBAINS

Déposez vos instruments
ou accessoires dans
les points de récolte Adeps

ou versez un don
au compte 523-0801177-32
des Amis de Cuba asbl

Tous les détails sur www.marka.be

Avec la collaboration de

» Marka & Stéphane Sergeant - 2009

"Amor"
 Yanna
 21/10/07
 Para el Río Lira

"Proyecto 'Con Amor y Esperanza' para jóvenes sindicalistas de Oroya 6/10/10"
 Yanna
 Para el Río Lira

"Dairen y sus amigos"
 Yanna
 21/10/07
 Para el Río Lira

¿te gusta?

**con amor
 y esperanza**

"Amor"
 Yanna

